

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

SALMAN

RUSHDIE

*Versetele
satanice*

POLIROM

SALMAN

RUSHDIE

Versetele satanice

Traducere din limba engleză și note

de Dana Crăciun

POLIROM

2017

I

Îngerul Gibreel

1

— Ca să renaști, cânta Gibreel Farishta în timp ce se prăbușea din ceruri, mai întâi trebuie să mori. Iii-ho! Iii-ho! Ca să revii înapoi pe pământ, mai întâi trebuie să zbori. Tralala! Lalalala! Cum să poți zîmbi din nou dacă nu ai plîns puțin? Cum să-ți vrăjești iubita, amice, fără un suspin? *Baba*, dacă vrei să renaști...

Cu puțin înainte de revărsatul zorilor, într-o dimineață de iarnă, de Anul Nou sau pe-acolo, doi bărbați vii, în carne și oase, au căzut de la mare înălțime, opt mii opt sute patruzeci și opt de metri, înspre Canalul Mîneicii, fără parașută sau aripi, ci așa, din senin.

— Ascultă-mă, trebuie să mori, ascultă-mă, ascultă-mă...

Și tot așa și așa mai departe, sub o lună de alabastru, pînă ce un răcnet răsună în întuneric. Cuvintele atîrnară cristaline în noaptea înghețată:

— La dracu' cu cîntecele tale! În filme n-ai făcut decît play-back la melodii cîntate de alții, așa că scutește-mă acum de zgomotele astea infernale!

În timp ce își cânta gazelul improvizat, Gibreel, solistul afon, făcea tumbe în lumina lunii, înota în văzduh, bras, fluture, făcîndu-se ghem, își întindea brațele și picioarele în lateral în aproape infinitatea zorilor ce se apropiau, adoptînd poziții heraldice, cînd cu picioarele rășchirate și mîinile ridicate ca niște gheare, cînd întins ca o felină și cu capul ridicat, și asmuțea levitația împotriva gravitației. Acum se rostogolea vesel înspre vocea sardonică.

— Ehe, Salad *baba*, tu ești! Ce bine. Salut, bătrîne Chumch.

Auzind una ca asta, celălalt – o siluetă disprețuitoare care cădea cu capul înainte, îmbrăcată într-un costum gri, cu toți nasturii de la sacou încheiați, ținându-și brațele întinse pe lângă trup și fără să pară deloc mirată de faptul că melonul îi era încă pe cap – făcu o mutră tipică pentru un om care ura poreclele.

— Hei, Spoono! a urlat Gibreel, stîrnind o a doua grimasă ițită pe dos. Londra Adevărată, fratele meu! Păzea! Ticăloșii ăia de-acolo de jos nici n-or să știe ce i-a pălit. Un meteorit, un fulger sau mînia lui Dumnezeu. Din senin, iubitele. *Buuuum!* Zbang, ha? Ce intrare, domnule! Pe cuvînt: pleosc! —

O explozie puternică, stîrnită din senin, urmată de o ploaie de stele. Un început cosmic, un ecou în miniatură al nașterii timpului... gigantul avion cu reacție *Bustan*, zborul AI-420, a sărit dintr-odată în aer la mare înălțime, deasupra orașului imens, frumos și în putrefacție, alb ca zăpada, orașul iluminat, Mahagonny, Babilon, Alphaville. Dar Gibreel i-a dat deja un nume, nu trebuie să mă bag: Londra Adevărată, capitala vilaietului, clipea, făcea cu ochiul, dădea din cap în noapte. Iar la înălțimi himalaiene, în văzduhul făinos de ianuarie, a izbucnit scurt un soare prematur, o pîlpîire a dispărut de pe ecranele radarelor și seninul s-a umplut de trupuri ce se prăbușeau de pe Everestul catastrofei în paloarea alburie a mării.

Cine sînt eu?

Cine mai e pe-aici?

Aeronava s-a frînt în două, ca o păstaie împrăștiindu-și semințele, ca un ou împărțindu-și misterul. Doi actori, săltărețul Gibreel și întepatul, bășosul domn Saladin Chamcha, au căzut ca niște fire de tutun dintr-un trabuc vechi și ferfenițit. În golul de deasupra, din spatele și dedesubtul lor atîrnau scaune înclinate, căști stereo, cărucioare cu băuturi, pungi pentru rău de avion, formulare de completat la aterizare, jocuri video de la *duty-free*, șepci, pahare de carton, pături, măști de oxigen. De asemenea – avînd în vedere faptul că la bord se aflase un număr semnificativ de emigranți, o cantitate deloc negliabilă de neveste interogate de funcționari cumsecade și devotați în legătură cu mărimea organelor

genitale ale soților lor și semnele particulare de pe ele, precum și o sumă de copii de o legitimitate asupra căreia guvernul britanic își exprimase toate dubiile posibile —, laolaltă cu rămășițele avionului și la fel de frînte, la fel de absurde, pluteau și țândări de suflet, amintiri sfărîmate, identități lepădate, limbi materne amputate, intimități violente, glume intraductibile, viitoruri ucise, iubiri pierdute, înțelesul uitat al unor cuvinte răsunătoare și cavernoase cum ar fi *țară*, *apartenență*, *acasă*. Puțin amețiți de explozie, Gibreel și Saladin se prăbușeau ca niște boccele căzute din ciocul unei berze neatente și, din cauză că venea în jos cu capul înainte, în poziția care se recomandă pentru venirea copiilor pe lume, Chamcha a început să fie ușor iritat de refuzul celuilalt de a cădea normal. Saladin pica în cap, în timp ce Farishta îmbrățișa aerul, cuprinzîndu-l cu brațele și picioarele, în stilul unui actor cu gesturi largi, exagerate, care nu stăpînește tehnicile de control. Dedesubt, învăluți în nori și așteptîndu-le sosirea, se aflau curenții înceți și înghețați ai Mînecii englezești, zona desemnată pentru reîncarnarea lor lichidă.

— Pantofii mi-s japonezi, cînta Gibreel, traducînd binecunoscutul cîntec în engleză, într-un gest semiconștient de respect pentru națiunea care avea să-i găzduiască și de care se apropiau vertiginos, pantalonii-mi sînt englezi, e nemțească haina mea, indiană inima...

Norii se apropiau de ei clocotind și, poate din cauza acelei mari abureli de cumulus și cumulonimbus, vîrtejuri puternice, înfîpte ca niște ciocane în zorii ce tocmai mijeau, poate din cauza cîntatului (unul dintre ei fiind ocupat cu spectacolul, iar celălalt cu huiduielile) sau poate din cauza delirului provocat de explozie, n-au fost pe deplin conștienți de iminenta... în sfîrșit, oricare va fi fost motivul, cei doi bărbați, Gibreelsaladin Farishtachamcha, osîndiți la această interminabilă și, în același timp, finită cădere îngerească-diavolească, nu și-au dat seama de momentul în care le-a început transmutația.

Mutația?

Da, domnilor, dar nu la întâmplare. Acolo sus, în văzduh, în acel spațiu fin, imperceptibil, pe care secolul îl făcuse posibil și care apoi a făcut posibil secolul, devenind unul din amplasamentele sale definitorii, un teritoriu al mișcării și al războiului, vid de putere ce strîmtează planeta, cea mai nesigură și tranzitorie zonă cu putință, spațiu iluzoriu, discontinuu și metamorfic – pentru că atunci cînd lași ceva în aer, totul devine posibil –, în sfîrșit, acolo, sus de tot, în cei doi actori frenetici aveau loc transformări care l-ar fi uns la suflet pe bătrînul domn Lamarck¹: sub presiunea extremă a mediului înconjurător, ei au dobîndit anumite caracteristici.

Cine ce caracteristici? Numai încet. Credeți că Facerea are loc în grabă? Ei bine, nici revelația... Uitați-vă numai la cei doi. Vedeți ceva neobișnuit? Doi bărbați tucii, în cădere liberă – nimic nou în asta, veți spune. Au urcat prea sus, nu și-au mai încăput în piele, au zburat prea aproape de soare, nu-i așa?

Nu, nu-i așa. Ascultați aici:

Domnul Saladin Chamcha, oripilat de zgomotele care ieșeau din gura lui Gibreel Farishta, a ripostat cu propriile lui versuri. Astfel că Farishta a auzit plutind prin cerul improbabil al nopții un cîntec vechi, cu versuri de James Thomson, 1700-1748. „... La porunca divină“, intona Chamcha din buzele pe care frigul i le colorase șovinist în roșualb-albastru, „s-a ridicat din albaaaastrul oceanului“². Farishta, îngrozit, a început să cînte din ce în ce mai tare despre pantofii japonezi, hainele nemțești și inimile din subcontinentul indian, încă virgin, dar tot n-a reușit să potolească recitalul dezlănțuit al lui Saladin: „Și îngerii păzitori îi cîntau gloria“.

Hai s-o recunoaștem: n-aveau cum să se audă unul pe altul, cu atît mai puțin să-și vorbească sau să se ia la întrecere

1. Jean-Baptiste Lamarck (1744-1829), naturalist francez. A fost printre primii care au formulat o teorie a evoluției, precum și o teorie a eredității, conform căreia trăsăturile dobîndite puteau fi ulterior moștenite.
2. Versuri din *Rule, Britannia!*, un cîntec patriotic englezesc compus pe versurile lui James Thomson.

Respect pentru oameni și cărți

în cîntec. Erau înconjurați de vacarmul văzduhului și coborau accelerat către planetă, deci cum ar fi fost posibil așa ceva? Dar hai s-o recunoaștem și pe asta: s-au auzit totuși.

Se prăvăleau tot mai jos, frigul iernii – care le acoperea genele cu chiciură și amenința să le înghețe inimile – era pe punctul de a-i trezi din visul acela delirant, iar ei erau cît pe ce să își dea seama de miracolul cîntatului, de ploaia de mădulare și de copii din care făceau și ei parte, precum și de groaza sortii care se repezea înspre ei de dedesubt, cînd au fost izbiți, făcuți learcă și înghețați instantaneu de clocotul la zero grade al norilor.

Se aflau în ceea ce părea a fi un tunel lung, vertical. Chamcha, afectat, rigid și tot cu capul în jos, l-a văzut pe Gibreel Farishta, în cămașa lui sport de culoare mov, venind înot către el de-a lungul aceluia horn cu pereți de nori și ar fi vrut să-i strige „Stai deoparte, nu te apropia de mine!“, dar ceva l-a împiedicat, începutul unei chestii care-i flutura și-i urla prin intestine, așa că, în loc să rostească vorbele acelea de respingere, și-a deschis brațele și Farishta a înotat înspre ele pînă ce s-au îmbrățișat, unul cu picioarele la capul celuilalt, iar în urma impactului au început să se rostogolească, făcînd tumbe îngemănate, pînă la capătul tunelului care ducea în Țara Minunilor. În timp ce ei își croiau drum astfel, din albul care îi înconjura s-au desprins o serie de siluete de nori care se metamorfozau încontinuu: zei în tauri, femei în păianjeni, bărbați în lupi. Au început să-i înghesuie creaturi hibride și pufoase făcute din nori, flori gigantice cu sîni de femeie atîrnîndu-le de tulpinile cărnoase, pisici cu aripi, centauri, iar Chamcha, în starea lui de semiconștiență, a fost cuprins de convingerea că și el căpătase aceeași consistență ca și norii, devenind metamorfic și hibrid, ca și cînd s-ar fi transformat în persoana al cărei cap i se cuibărea acum între picioare și ale cărei picioare erau acum înfășurate în jurul gîtului său lung, patrician.

Acea persoană nu avea însă timp pentru astfel de „gînduri înalte“. Era de fapt incapabilă să mai gîndească în vreun fel, căci tocmai văzuse materializîndu-se dintr-un vârtej de nori silueta unei femei fermecătoare, de vîrstă

mijlocie, îmbrăcată într-un sari de brocart verde cu auriu, cu un diamant în nas și un strat de lac pe păr, care îi proteja cocul înalt de efectul vîntului de la aceste altitudini, o femeie stînd calmă pe un covor zburător.

— Rekha Merchant, a salutat-o Gibreel. N-ai găsit drumul spre rai sau ce?

Cum să-i spui astfel de vorbe crude unei femei moarte? Dar starea lui de zdruncinare și faptul că era în plină prăbușire pot fi invocate drept circumstanțe atenuante... Chamcha îl strînse de picioare și puse o întrebare incomprehensibilă:

— Ce naiba?

— Tu n-o vezi? a strigat Gibreel. Nu îi vezi nenorocita aia de carpetă de Buhara?

Nu, nu, Gibbo, i-a șoptit vocea ei în ureche, nu te aștepta să-ți confirme. Doar ochii tăi pot să mă vadă. Poate că o iei razna, ce crezi, ticălosule, rahat de porc ce ești, iubirea mea! Odată cu moartea vine și sinceritatea, dragul meu, așa că pot să-ți spun pe adevăratele tale nume.

Înnourata Rekha a murmurat în continuare nimicuri răutăcioase, dar Gibreel i-a strigat din nou lui Chamcha:

— Spoono? O vezi sau nu?

Saladin Chamcha nu vedea nimic, nu auzea nimic, nu spunea nimic. Gibreel a fost nevoit să o înfrunte de unul singur.

— N-ar fi trebuit să faci una ca asta! a muștrat-o el. Nu, domnule. E un păcat. E un lucru teribil.

Ah, acum poți să-mi tot ții teorii! a rîs ea. Tot tu mă iei cu morala! Asta-i bună. Tu ai fost cel care m-a părăsit, i-a amintit vocea ei, ce părea că îi ciugulește lobul urechii. Tu, astrul plăcerii mele, ai fost cel care s-a ascuns după un nor. Iar eu în beznă, orbită și pierdută de-atîta iubire.

Lui Gibreel i s-a făcut frică.

— Ce vrei? Nu, mai bine nu-mi spune! Dispari și gata.

N-am putut să vin să te văd cînd ai fost bolnav, ca să nu se stîrnească vreun scandal. Știai foarte bine că nu pot și că am stat deoparte de dragul tău, dar după aceea m-ai pedepsit, ai folosit asta ca scuză ca să pleci, ca nor în spatele

Respect pentru oameni și cărți

căruia să te ascunzi. Asta și pe ea, femeia de gheață. Ticălosule. Acum, că am murit, am uitat cum să iert. Te blestem, Gibreel, dragul meu, să-ți fie viața un iad. Iad, pentru că acolo m-ai trimis, naiba să te ia, acolo de unde ai venit tu, diavole, unde te vei întoarce, fraiere! Să-ți fie de bine cădere. Blestemul lui Rekha. După el au urmat versuri într-o limbă pe care Gibreel nu o înțelegea, o limbă aspră și șuierătoare, iar singurul lucru pe care și-a imaginat că-l distinge, deși nu era sigur, a fost un nume repetat des: *Al-Lat*¹.

Gibreel s-a agățat de Chamcha și au țîșnit împreună prin partea de jos a norilor.

Viteza, senzația de viteză a revenit, șuierînd pe tonul ei înspăimîntător. Acoperișul de nori s-a ridicat în zbor, podeaua de apă s-a apropiat, iar ei au deschis ochii. Un țipăt, același țipăt care îi fluturase prin mațe cînd Gibreel traversase văzduhul înspre el, a izbucnit de pe buzele lui Chamcha. O rază de lumină i-a străpuns gura, deschizîndu-i-o și slobozind astfel strigătul. Dar Chamcha și Farishta căzuseră printre metamorfozele norilor, contururile lor dobîndiseră un soi de fluiditate, o anumită neclaritate, iar cînd l-a pălit soarele, Chamcha a scos din el mai mult decît un zgomot.

— Zboară! i-a strigat Chamcha lui Gibreel. Începe să zbori chiar acum!

Și a adăugat o a doua poruncă, fără să aibă habar de unde vine:

— Și cîntă.

Cum se ivește noul în lume? Cum se naște?

Din ce fel de fuziuni, transmutări și împreunări e alcătuit?

Cum supraviețuiește, avînd în vedere cît de radical și de periculos e? Ce fel de compromisuri, ce fel de înțelegeri, ce fel de trădări ale naturii sale secrete trebuie să se întîmple pentru a ține la distanță distrugătorii, îngerul morții, ghilotina?

E nașterea întotdeauna o cădere?

Au îngerii aripi? Pot oamenii zbura?

1. Zeiță preislamică.

În momentul în care domnul Saladin Chamcha a căzut din norii de deasupra Canalului Mîneicii, și-a simțit inima cuprinsă de o forță atît de implacabilă, încît a înțeles că nu ar fi fost cu putință să moară. Mai tîrziu, cînd avea să ajungă din nou cu picioarele înțepenite bine pe pămînt, va începe să se îndoiască, să atribuie momentele neverosimile ale traversării încîlcirii simțurilor, provocată de explozie, și să-și pună supraviețuirea – a sa și a lui Gibreel – pe seama unui noroc prostesc, chior, și-atîta tot. Dar în acele clipe n-a avut nici un dubiu: fusese purtat de fapt de dorința de a trăi, în forma ei nealterată, irezistibilă, pură, iar primul lucru pe care aceasta l-a făcut a fost să-i aducă la cunoștință că nu voia să aibă nici o legătură cu penibila lui personalitate, cu chestia aceea pe jumătate reconstruită din petice de maimuțăreli și voci, că voia să treacă dincolo de toate astea, iar el s-a trezit că i se supune – da, dă-i drumul –, de parcă ar fi fost un spectator plasat în propria lui minte, în propriul lui trup, pentru că era o dorință care pornea chiar din centrul trupului său și se împrăștia, transformîndu-i sîngele în fier, preschimbîndu-i carnea în oțel, doar că o simțea și ca pe un pumn care îl cuprindea din exterior, ținîndu-l insuportabil de strîns, dar și inadmisibil de blînd, pînă cînd în cele din urmă l-a copleșit cu totul și i-a pus stăpînire pe gură, pe degete, pe tot ce avea chef, și-apoi, odată ce și-a asigurat supremația, i s-a revărsat afară din trup și l-a apucat pe Gibreel Farishta de testicule.

— Zboară, i-a poruncit lui Gibreel. Cîntă.

Chamcha s-a agățat de Gibreel, în timp ce acesta a început să dea din brațe – mai întîi încet, dar apoi din ce în ce mai rapid și mai puternic. Filfia tot mai tare, iar în timp ce filfia, din el a izbucnit un cîntec care, la fel ca și cel al fantomei lui Rekha Merchant, era cîntat într-o limbă pe care nu o cunoștea și pe o melodie pe care nu o auzise niciodată. Gibreel nu s-a lepădat niciodată de minunea de atunci. Spre deosebire de Chamcha, care a încercat să o nege rațional, Gibreel n-a încetat niciodată să spună că gazelul fusese dumnezeiesc, că dacă n-ar fi fost cîntecul, degeaba ar fi filfiit el din brațe și că, în lipsa filfiitului, fără îndoială că

Respect pentru oameni și cărți

s-ar fi izbit de valuri ca niște bolovani sau ceva asemănător și s-ar fi făcut bucăți-bucățele la contactul cu suprafața mării, întinsă ca pielea pe o tobă. În schimb, au început chiar să piardă din viteză. Cu cât filfiia și cînta Gibreel mai tare, cu cât cînta și filfiia mai mult, cu atît mai accentuată le era frînarea, așa că în cele din urmă au ajuns amîndoi să plutească în jos, spre canal, ca niște bucățele de hîrtie duse de vînt.

Au fost singurii supraviețuitori ai dezastrului, singurii care au căzut din *Bustan* și n-au murit. Au fost găsiți aruncați de valuri pe o plajă. Cel mai volubil dintre cei doi, tipul în cămașă mov, s-a jurat în bolboroselile lui dezlănțuite că pășiseră pe apă, că talazurile îi purtaseră ușor spre mal, dar celălalt, pe al cărui cap era înfipt în mod miraculos un melon îmbibat de apă, a negat așa ceva.

— Dumnezeule, zău c-am avut noroc! a zis el. Mai norocos de-atît n-ai cum să fii.

Evident că eu, unul, cunosc adevărul. Am urmărit întreaga scenă. În ceea ce privește omniprezența și -potența, nu susțin deocamdată nimic, dar sper să reușesc măcar atît. Chamcha și-a dorit și Farishta a dus la îndeplinire dorința.

Care era făcătorul de minuni?

De ce soi era cîntecul lui Farishta – angelic ori satanic?
Cine sînt eu?

Hai să zicem așa: cine are cele mai bune cîntece?

Iată care au fost primele cuvinte pe care le-a rostit Gibreel Farishta cînd s-a trezit pe plaja înzăpezită din Anglia, cu o stea de mare la ureche – oricît de improbabil ar părea:

— Renăscuți, Spoono. Eu și cu tine. La mulți ani, domnule! La mulți ani!

Drept răspuns, Saladin Chamcha a tușit, a scuipat apă, a deschis ochii și, așa cum se cuvine să facă un nou-născut, a izbucnit în lacrimi neroade.